

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดล การรับรู้ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ

วันที่ได้รับต้นฉบับ:	4 ธันวาคม 2561
วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข:	26 มีนาคม 2562
วันที่ตอบรับบทความ:	30 เมษายน 2562

ปิยาภิศักดิ์ เจียรสุคนธ์*

สุรีย์ โปษกรณัญญ์**

ศศิวิมล มีอำพล***

พรรณนิภา รอดววรรณะ****

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการรับรู้ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ และจัดทำอันดับความสำคัญขององค์ประกอบ การศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามจากผู้ตรวจสอบภาครัฐจำนวน 461 ราย และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ผลการวิจัยพบองค์ประกอบของโมเดลการรับรู้ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้าง จำนวน 3 องค์ประกอบ ซึ่งนำหนักองค์ประกอบทุกองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับความสำคัญขององค์ประกอบจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ 1) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ (RC) 2) ความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF) และ 3) ความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP)

ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวทางการต่อต้านการทุจริตทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงผลักดันให้ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของการจัดให้มีระบบการควบคุมภายในที่ดีที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความโปร่งใสของกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง

คำสำคัญ: ความเสี่ยง การทุจริต คอร์รัปชัน ผู้ตรวจสอบภาครัฐ บัญชีสืบสวน

* นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

** อาจารย์ประจำคณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

*** รองศาสตราจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

**** รองศาสตราจารย์และกรรมการวิชาชีพบัญชี สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์

A Confirmatory Factor Analysis of Procurement Fraud Risk Perception Model in Governmental Units

Received: December 4, 2018
Revised: March 26, 2019
Accepted: April 30, 2019

*Piyaphisak Jearasukon**

*Suree Bosakoranut***

*Sasivimol Meeampol****

*Pannipa Rodwanna*****

Abstract

The objectives of this research study were to analyze a confirmatory factor of procurement fraud risk perception model in governance units and to prioritize the factor. Questionnaires were used to gather the data from 461 external and internal auditors. Confirmatory factor analysis indicated that the three elements of procurement fraud risk perception model were statistically significant at 0.01. The factor loadings ranking from the highest to the lowest were 1) the compliance risk (RC) 2) the financial risk (RF) and 3) the person risk (RP).

Findings of this research can help establish and create guidelines for fraudpreventing in both public and private organizations. In addition, it can be used for encouraging executives to realize the importance of internal control system which helps reflect the transparency and reliability of financial reporting of the procurement process.

Keywords: Risk, Fraud, Corruption, Auditor Governance, Forensic Accounting

* Student, Faculty of School of Accounting, Sripatum University.

** Lecturer, Faculty of School of Accounting, Sripatum University.

*** Associate Professor, Faculty of Business Administration, Kasetsart University.

**** Associate Professor and The Accounting Profession, Federation of Accounting Professions.

บทนำ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่ากลไกการบริหารงานภาครัฐถูกแทรกแซงโดยฝ่ายการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต (Fraud) เช่น การกำหนดนโยบาย การเอื้อผลประโยชน์กับภาคธุรกิจ การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบตามหลักธรรมาภิบาลที่ดี ใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ เป็นต้น จึงเป็นการบริหารราชการแผ่นดินที่ต่อโจทย์ผลประโยชน์ทางการเมืองมากกว่า การตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประเทศชาติและประชาชน (Heidenheimer, Arnold, Johnston, & Levine, 1989) ปัญหาการทุจริตเป็นปัญหาที่รุนแรงปัญหาหนึ่ง และยังคงเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาช้านานจนถึงปัจจุบัน นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า การทุจริตจะเกิดขึ้นกับทุก ๆ คนหรือองค์กร แต่การทุจริตเกิดขึ้นจากกลุ่มบุคคลที่มีทัศนคติ (Attitude) หรือพฤติกรรมส่วนบุคคล (Person Behavior) ที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานที่สังคมร่วมกันกำหนดขึ้น (Srivithaya, 2015) เพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตัว โดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ อำนาจและอิทธิพลที่ตนมีอยู่

ดังนั้น ความเสี่ยงเชิงการทุจริต (Fraud Risk) เป็นสิ่งที่ทุก ๆ คน ควรตระหนักอย่างยิ่ง เนื่องจากการทุจริต (Fraud) ในปัจจุบันมีความซับซ้อนยากต่อการตรวจสอบ มีการใช้กฎหมายและระเบียบเป็นที่รองรับการแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งผู้ตรวจสอบในปัจจุบันจะต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ โดยเปรียบเสมือนตนเองเป็น “พนักงานสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ” หรือที่เรียกอีกนัยว่า “นักบัญชีสืบสวน” (Forensic Accountant) ที่จะต้องแกะร่องรอย สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ที่อาจเป็นปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริต จากการศึกษางานวิจัยในอดีตพบข้อมูลที่เป็น “ปัจจัยความเสี่ยง” (Risk Factors) ต่อการทุจริต เช่น งานวิจัยของ Naruedomkul และ Rodwanna (2015) พบว่า สาเหตุของการทุจริตเกิดจากพฤติกรรมของพนักงานล้วนมีที่มาจากความต้องการของคนทั้งสิ้น トラบไตที่คนยังยึดติดและใฝ่หาวัตถุนิยมความต้องการของตนเองการทุจริตก็เกิดขึ้น เช่นเดียวกับ Leff (1964) Nye (1967) Shleifer และ Vishny (1986) และ Heidenheimer Arnold Johnston และ Levine (1989) มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า การทุจริตเกิดจากปัจจัยทางด้านความคิด พฤติกรรม ความต้องการของมนุษย์ที่แสดงออกบิดเบือนไปจากมาตรฐานที่องค์กรหรือสังคมกำหนด หากพิจารณาถึงปัญหาการทุจริตเหมือนเป็นสิ่งที่อยู่ในความคิดของคนทั่วโลก รวมถึงคนไทยมาแต่ช้านาน โดยเฉพาะสำหรับประเทศไทย หากกล่าวถึงนักการเมืองหรือข้าราชการบางกลุ่ม มักจะทำการทุจริตหรือมีแรงจูงใจที่จะทำให้เกิดการทุจริตขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าผู้กระทำการทุจริตเป็นผู้ที่มีอำนาจหรืออยู่ในตำแหน่งสูงสุดที่จะตัดสินใจหรืออนุมัติงบประมาณต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง หรือมีพรรคพวกเป็นนักการเมืองที่คอยสนับสนุนการใช้อำนาจต่าง ๆ

โดยหลักการพื้นฐานของพฤติกรรมกรรมการทุจริตนั้น ได้มีนักวิชาการศึกษาและตั้งข้อสังเกตของการพยากรณ์จากปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาสู่พฤติกรรมกรรมการทุจริตว่าสาเหตุของการทุจริตส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลในการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตอบสนองความ

ต้องการของตนเอง พฤติกรรมดังกล่าวยังถูกอธิบายภายใต้ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ตามลำดับขั้น (Need Theories) ของ Abraham (1970) อธิบายถึงมนุษย์ทุกคนต่างก็พยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อสู่จุดหมายของตนเอง แต่เนื่องจากมนุษย์มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ฉะนั้น พฤติกรรมของแต่ละบุคคลที่แสดงออกย่อมแตกต่างกันออกไปตามความต้องการของตนเองอยู่บนพื้นฐานของความต้องการตามลำดับขั้น 5 ประการ ดังนี้ 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย 2) ความต้องการความปลอดภัย 3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ 4) ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง 5) ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง เพราะฉะนั้น พฤติกรรมดังกล่าวจึงเปลี่ยนแปลงมนุษย์จากการเป็น “คนดี” กลายเป็น “คนไม่ดี” ในที่สุด (Moore, 2008) ดังนั้น ความเสี่ยงเชิงการทุจริตเป็นเหตุการณ์ที่มีผลกระทบก่อให้เกิดความผิดพลาด ความเสียหาย การรั่วไหล ความสูญเสียเปล่าส่งผลทำให้การดำเนินงานขององค์กรไม่บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งความเสี่ยงจำแนกได้เป็น 4 ลักษณะตามแนวคิดของโคโซ (COSO) (Joint, 2007; Michalko, Malpas, & Arcolio, 2010) ได้แก่ 1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายการบริหาร เช่น การกำหนดยุทธศาสตร์ให้มีมาตรฐานที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนการดำเนินงานได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป 2) ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการปฏิบัติงานทุก ๆ ขั้นตอน ครอบคลุมถึงการบริหาร กระบวนการ บุคลากร ทรัพยากรสารสนเทศ เป็นต้น 3) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากงบประมาณ เช่น การจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการให้เป็นไปตามมาตรฐาน 4) ความเสี่ยงด้านกฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย (Compliance Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย

ดังนั้น การต่อต้านการทุจริตมีความท้าทายอย่างมากในสภาพแวดล้อมปัจจุบัน องค์กรจะต้องเผชิญกับความเสี่ยง (Risk) ที่อาจส่งผลต่อความสำเร็จและการดำเนินงานขององค์กร สิ่งเหล่านี้จึงถือเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งที่ผู้ตรวจสอบ ต้องพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อควบคุมหรือลดปัจจัยความเสี่ยงที่อาจเกิดการทุจริต โดยวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) เพื่อหาแนวทางในการจัดการความเสี่ยง (Risk Management) แม้ว่าความเสี่ยง (Risk) จะไม่สามารถกำจัดให้หมดสิ้นไปได้จากองค์กร แต่การพยายามบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างถูกวิธี จะช่วยให้สามารถลดความเสี่ยงและบรรเทาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อการดำเนินงานขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจัดการความเสี่ยง (Risk Management) ให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้เพียงเท่านั้นก็สามารถทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนด ด้วยเหตุผลนี้ จึงทำให้มีการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความเสี่ยง มูลเหตุ สาเหตุของปัจจัยต่าง ๆ เพื่อนำปัจจัยดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ประเมินโอกาสที่จะนำมาสู่การทุจริตภายในองค์กร ซึ่งปัจจัยความเสี่ยงต่าง ๆ ล้วนส่งผลต่อความความโปร่งใสในการปฏิบัติงานทางการบัญชีและคุณภาพรายงานทางการเงิน (Financial Report Risk) (Lasritad, Muenthaisong, & Janjarasjit, 2015) เนื่องจาก

ความโปร่งใส (Transparency) เป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของการรายงานทางการเงินเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือต่อคุณภาพของงบการเงิน (Clinton, Pinello, & Skaife, 2014; Daniela & Attila, 2013; Habib & Hossain, 2013; Rittenberg, 2013; Wright, 2013)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงนำมาสู่คำถามของงานวิจัยที่ว่า องค์ประกอบความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อ จัดจ้างในภาครัฐประกอบด้วยปัจจัยความเสี่ยงอะไรบ้าง และปัจจัยความเสี่ยงอะไรสำคัญมากที่สุด เพื่อนำมาวิเคราะห์และตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการรับรู้ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลลัพธ์การวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดกรอบแนวทางการต่อต้านการทุจริต รวมถึงผลักดันให้ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของการจัดให้มีระบบการควบคุมภายในที่ดีที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความโปร่งใสของกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง

การทบทวนวรรณกรรม

การนิยามความหมายของ “การทุจริต” (Fraud) และ “การคอร์รัปชัน” (Corruption) เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในการวิเคราะห์ปัญหาการทุจริต (Problem Fraud) เนื่องจากการนิยามที่ดีจะนำมาสู่การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis) ของพฤติกรรม ทศคนคติใดที่เข้าข่ายของการนิยามความหมายของ “การทุจริต” (Fraud) และ “การคอร์รัปชัน” (Corruption) ซึ่ง Doody (2009) ได้นิยามการทุจริตเป็น “กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การโจรกรรมทุจริต สมรู้ร่วมคิดทุจริต ฟอกเงิน ดิดสินบน และการกรรโชกทรัพย์” และสมาคมผู้ตรวจสอบการทุจริต นิยามคำว่า “การทุจริต” หมายถึง “การเจตนาใช้ตำแหน่งหน้าที่หรือวิชาชีพเพื่อแสวงหาผลประโยชน์โดยการนำทรัพยากรหรือทรัพย์สินขององค์กรไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม” (ACFE, 2010) ในขณะที่ Singleton Singleton Bologna และ Lindquist (2006) และ ACFE (2010) กล่าวว่า การทุจริตคือ “พฤติกรรมของมนุษย์ในทางที่ชั่วช้าและฉ้อโกง ผิดศีลธรรม ผิดกฎหมายหรือมีเจตนาหลีกเลี่ยงกฎหมาย รวมทั้งการกระทำที่ขัดต่อตำแหน่งหน้าที่และสิทธิของผู้อื่น”

ในขณะเดียวกัน “การคอร์รัปชัน” (Corruption) คือ พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐในการแสวงหาผลประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้องโดยการใช้ตำแหน่งหน้าที่ อำนาจ หรืออำนาจดุลยพินิจในการตัดสินใจไปในทางที่ผิดหรือเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานที่สังคมร่วมกำหนดขึ้นให้ปฏิบัติ Bayley (1966) เห็นว่าการคอร์รัปชันเป็น “การแสดงออกของการใช้อำนาจในทางที่ผิดเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว คือ การให้สินบนซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเงินทองเสมอไป” เช่นเดียวกับ Heidenheimer และคณะ (1989) Klitgaard (1988) Khan และ Jomo (2000) Nye (1967) Scott (1972) และ Van Roy (1970) กล่าวว่า การคอร์รัปชัน “เป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากหน้าที่ตามปกติของราชการเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว โดยละเมิดระเบียบกฎเกณฑ์ด้วยการใช้อิทธิพล”

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการนิยามความหมายจะแตกต่างกันออกไป แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วย่อมแสดงให้เห็นได้ว่าเป็นพฤติกรรมและทัศนคติที่ไม่ดีที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานหรือกฎหมายกำหนด ดังตามพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้นิยาม “ทุจริต” หมายถึง “ความประพฤติชั่ว โกง คดโกง ฉ้อโกง ไม่ซื่อตรง” สอดคล้องกับกฎหมายประเทศไทยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 ระบุไว้ว่า “โดยทุจริต” หมายความว่า “เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น” Black’s law dictionary นิยามการทุจริตไว้ว่า “เป็นการแสดงเจตนาหลอกลวง การใช้เพทุบาย เพื่อให้ได้มาซึ่งเงิน ทรัพย์สิน หรือสิทธิตามกฎหมายของผู้อื่น” (Martin & Cendrowaki, 2008 อ้างถึงใน Naruedomkul และ Rodwanna (2015))

สำหรับประเทศไทย มีผลรายงานการตรวจสอบจากหน่วยงานต่อต้านการทุจริตอย่างสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) พบว่า ปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 2558 2559 และ 2560 มีมูลค่าความเสียหายเป็นจำนวนเงินของส่วนราชการส่วนท้องถิ่นสูงกว่าราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคคิดเป็นจำนวนเงินโดยประมาณ 848.23 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 125.00 ของมูลค่าความเสียหายราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แม้จะเป็นการคิดมูลค่าความเสียหายเพียงแคในปี พ.ศ. 2555 2558 และ 2560 เนื่องจากในปี พ.ศ. 2559 ไม่ปรากฏการจำแนกเฉพาะหน่วยงาน แต่มูลค่าความเสียหายของส่วนราชการส่วนท้องถิ่นก็ยังคงมีอัตราสูงกว่าส่วนราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค (The State Audit Office of the Kingdom of Thailand, 2018) ปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 มูลค่าความเสียหายของการทุจริต (อาจทุจริต) จากผลการตรวจสอบ

หน่วย : ล้านบาท

ประเภท หน่วยรับตรวจ	การจัดซื้อจัดจ้าง							
	ปี พ.ศ. 2555		ปี พ.ศ. 2558		ปี พ.ศ. 2559		ปี พ.ศ. 2560	
	จำนวน หน่วย	มูลค่า	จำนวน หน่วย	มูลค่า	จำนวน หน่วย	มูลค่า	จำนวน หน่วย	มูลค่า
ราชการส่วนท้องถิ่น	753	30.06	1,518	243.78	ไม่ปรากฏข้อมูลการ		132	574.39
ราชการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค	1,161	125.37	1,085	175.18	จำแนกแสดงเฉพาะ		250	374.63
					ผลรวม			
รวม	1,914	155.43	2,603	418.96	964	725.73	382	949.02

ที่มา: รายงานการปฏิบัติงานตรวจสอบ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (2555, 2558, 2559, 2560)

นอกจากมูลค่าความเสียหายของการทุจริตข้างต้น ยังได้ข้อค้นพบของประเด็นความผิดพลาดที่เป็นต้นเหตุของความเสียหาย และปรากฏมากที่สุดจากการตรวจสอบ ปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประเด็นความผิดจากผลการตรวจสอบ

ข้อ	ประเด็นความผิด	จำนวนเรื่องจำแนกตามหน่วยงาน*			รวมจำนวน
		1	2	3	
1	การปฏิบัติผิดกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ	203	298	20	521
2	ละเว้น ละเลย หลีกเลี่ยงการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบพัสดุโดยมิชอบส่อไปในทางทุจริต	74	175	9	258
3	นำเอกสารเท็จมาเป็นหลักฐานประกอบการเบิกจ่ายเงิน	62	60	2	124
4	เงินขาดบัญชี 19	134	-	153	
5	คณะกรรมการตรวจงานจ้างเป็นเท็จ	9	19	-	28
6	จัดซื้อที่ดินมิชอบด้วยระเบียบ	1	23	-	24
7	กรณีอื่น ๆ 17	37	24	78	
	รวม	385	746	55	1,186

* 1 แทน หน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค 2 แทน หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น 3 แทน หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ที่มา: รายงานการปฏิบัติงานตรวจสอบ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (2561)

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา มีผลงานวิจัยในอดีตส่วนมากให้ความสำคัญและตระหนักถึงการศึกษานี้ที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตเพื่อทำความเข้าใจถึงสาเหตุ มูลเหตุ ปัจจัยความเสี่ยงที่นำมาสู่การทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างภายในองค์กร อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาค้นคว้างานวิจัยถึงสาเหตุ มูลเหตุ หรือปัจจัยความเสี่ยงจะทำให้เกิดความเข้าใจและทราบถึงพฤติกรรมหรือสาเหตุใดที่เป็นต้นเหตุในการเกิดการทุจริต อาทิ Naruedomkul และ Rodwanna (2015) สํารวจปัจจัยความเสี่ยงของการทุจริต ผลการวิจัยพบว่า “สาเหตุของการทุจริตประเด็นหนึ่งมาจากพฤติกรรมของพนักงาน ล้วนมีที่มาจากความต้องการของคนทั้งสี่ ทราบใดที่คนยังยึดติดและใฝ่หาวัตถุมานองความต้องการของตนเอง”

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอื่น ๆ ที่ได้ข้อค้นพบเป็นไปทิศทางเดียวกันจากข้างต้น อาทิ งานวิจัยของ Pongpaew (2001) และ Yavaprabhas (2001) ต่างได้ข้อค้นพบของปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการทุจริต ได้แก่ 1) ความไม่โปร่งใสจากการบริหารองค์กร 2) การแทรกแซงของนักการเมืองในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและผู้บริหารระดับสูง 3) กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างมีการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะรายหรือบริษัท 4) การแก้ไขเอกสารที่เป็นนัยสำคัญ 5) เจ้าหน้าที่ของรัฐขาดคุณธรรม 6) อำนาจของการผูกขาด 7) ระบบการตรวจสอบไม่มีประสิทธิภาพ 8) ระบบค่าตอบแทนไม่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เป็นต้น สำหรับข้อค้นพบจากงานวิจัยต่างประเทศ อาทิ ACFE (2010) Albrecht, Albrecht และ Zimbelman (2009) Hopwood Leiner และ Young (2009) Lamoureux (2013) Singleton และคณะ (2006) พบว่า พฤติกรรมของมนุษย์ในทางที่ชั่วช้าและฉ้อโกงผิดศีลธรรม ผิดกฎหมายหรือมีเจตนาหลีกเลี่ยงกฎหมาย รวมทั้งการกระทำที่ขัดต่อตำแหน่งหน้าที่และสิทธิของผู้อื่นนับเป็นปัจจัยเสี่ยงของการทุจริต เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ Sandholtz และ Koetzle (2000) สนับสนุนข้อค้นพบข้างต้นว่า การใช้ตำแหน่ง อำนาจ หน้าที่ในการปฏิบัติงานหรือการใช้ทรัพยากรขององค์กรไปในทางที่ผิดวัตถุประสงค์เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวก็เป็นความเสี่ยงที่อาจนำมาสู่การทุจริตภายในองค์กร เพราะฉะนั้น พฤติกรรมดังกล่าวจึงเปลี่ยนแปลงมนุษย์จากการเป็น “คนดี” กลายเป็น “คนไม่ดี” ในที่สุด และ Meier และ Thomas (1992) อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการความเป็นประชาธิปไตยกับการคอร์รัปชันพบว่า ระบบการเมืองที่มีการเลือกตั้งแข่งขันกันสูงและมีผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอยู่ในเกณฑ์สูง จะมีอิทธิพลทำให้การคอร์รัปชันลดลง แต่ในขณะเดียวกันผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอยู่ในเกณฑ์ต่ำจะมีอิทธิพลทำให้การคอร์รัปชันเพิ่มขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี ข้อค้นพบจากผลการตรวจสอบข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ (Procurement Fraud Risk in Governmental Units) เกิดขึ้นจาก “ความเสี่ยง” หรือเหตุการณ์ที่ไม่มีความแน่นอนซึ่งมีโอกาสจะเกิดขึ้นในอนาคตและมีผลกระทบก่อให้เกิดความผิดพลาด ความเสียหาย การรั่วไหล ความสูญเปล่า ส่งผลทำให้การดำเนินงานขององค์กรไม่บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งความเสี่ยงพิจารณาจากผลกระทบที่ได้รับและโอกาสที่จะเกิดของเหตุการณ์ความเสี่ยง ดังนั้น การรับรู้ถึงความเสี่ยงจะเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งของผู้ปฏิบัติงานด้านการตรวจสอบ ที่ใช้ในการคาดการณ์หรือประเมินว่ามีปัจจัยใดที่เข้าข่ายเป็นปัจจัยเสี่ยงด้านการทุจริตที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งการรับรู้ความเสี่ยง โคโซ (The Office of the National Anti-Corruption Commission: COSO, 2013) จำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้ (Joint 2007; Michalko Malpas & Arcolio, 2010)

1. ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายการบริหาร เช่น การกำหนดยุทธศาสตร์ให้มีมาตรฐานที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนการดำเนินงานได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

2. ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการปฏิบัติงานทุก ๆ ขั้นตอน ครอบคลุมถึงการบริหาร กระบวนการทำงาน บุคลากร ทรัพยากรสารสนเทศ เป็นต้น

3. ความเสี่ยงด้านการรายงานทางการเงิน (Financial Risk) แสดงออกถึงการจัดทำกรเปิดเผยหรือการรายงานที่เป็นตัวเงินและมีใช้ตัวเงินที่ขัดต่อข้อมูลจากความเป็นจริง ส่งผลทำให้การรายงานทางการเงินมีการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นส่วนสาระสำคัญบิดเบือนไปจากมาตรฐานการปฏิบัติงานกำหนด

4. ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ (Compliance Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย เป็นการใช้อำนาจหรือตำแหน่งหน้าที่ที่ตนปฏิบัติในการเอื้อผลประโยชน์ต่อตนเองหรือพวกพ้องเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินที่เป็นตัวเงินและมีใช้ตัวเงิน รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานการกำกับดูแลกิจการที่ดีหรือระบบการควบคุมภายในตามหลักธรรมาภิบาลที่ภาครัฐกำหนดเพื่อสื่อให้เห็นถึงพฤติกรรมหรือการกระทำที่นำไปสู่การทุจริตภายในองค์กร

จากที่กล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความคิดที่จะเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน การจัดซื้อจัดจ้าง ควรมีการวิเคราะห์จำแนก สาเหตุ มูลเหตุ ต้นเหตุของปัจจัยความเสี่ยงของการทุจริตเพื่อความเข้าใจและทราบถึงพฤติกรรมหรือสาเหตุใดที่เป็นต้นเหตุในการเกิดการทุจริต ที่จะเป็นทิศทางสำคัญในการกำหนดกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ ให้ครอบคลุมต่อปัจจัยความเสี่ยง รวมถึงเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการตรวจสอบเชิงรุกของผู้ตรวจสอบ จึงทำให้ผู้วิจัยศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริตของหน่วยงานภาครัฐ” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยความเสี่ยงต่าง ๆ ตามสภาพที่เป็นจริงของสังคม 2) วิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยความเสี่ยงต่าง ๆ ที่มีต่อการทุจริตตามสภาพที่เป็นจริงของสังคม ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) (Creswell & Plano Clark, 2013) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน เริ่มจากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยทำการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแบบสัมภาษณ์ (Interviews) ในการวิจัยและทำการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อคำถามแต่ละข้อ (Rovinelli & Hambleton, 1977) หลังจากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาของข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แต่ถ้าได้ค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ผู้วิจัยพิจารณาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ หรือตัดทิ้ง

ผลการประเมินพบว่า ข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ จำนวน 25 ข้อ มีความเที่ยงตรงของเนื้อหา ครอบคลุมในแต่ละด้าน ซึ่งผลการวัดค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 มีค่ามากกว่า 0.5 สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพคือ แบบสัมภาษณ์ (Interviews) กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของความเสีย
- 3) ข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริต
- 4) ข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานระบบการควบคุมภายใน
- 5) ข้อเสนอแนะจากผู้ให้สัมภาษณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ (Interview) กับผู้ตรวจเงินแผ่นดินภาค 1-15 จำนวน 8 ราย โดยการสมัครใจแบบตัวต่อตัวเพื่อเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ “ปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริต” จากประสบการณ์ด้านการตรวจสอบ โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 2 ชั่วโมง ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์จนผู้วิจัยไม่พบข้อสงสัยหรือไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นจากผู้ให้สัมภาษณ์จึงยุติการสัมภาษณ์ “ข้อมูลอิ่มตัว” (Data Saturation) (Hesse-Biber, 2010) ข้อมูลที่ได้ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะนำมาถอดเทปและวิเคราะห์เนื้อหาเป็นรายวัน เพื่อตรวจสอบในประเด็นของข้อมูลที่ยังมีข้อสงสัยเพื่อนำไปศึกษาเพิ่มเติมในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ทบทวนการอ่านหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูล และเชื่อมโยงแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการอธิบายของตัวแปรปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริตที่เกิดขึ้นจริง และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการทบทวนวรรณกรรม มาสกัดเป็นข้อคำถามของแบบสอบถาม “ปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริต” เพื่อศึกษาในการวิจัยเชิงปริมาณต่อไป

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ได้จากการพัฒนาข้างต้น มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (1932) นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงของเนื้อหา ผลการพิจารณาพบว่า ข้อคำถาม 54 ข้อ คำถามมี 35 ข้อคำถาม ที่มีความเที่ยงตรงของเนื้อหาครอบคลุมในแต่ละด้าน ซึ่งผลการวัดค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 มีค่ามากกว่า 0.5 สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม จำนวน 35 ข้อ ไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้อำนวยการสำนักตรวจเงินแผ่นดินจังหวัด จำนวน 77 คน เมื่อครบกำหนดได้รับแบบสอบถามตอบกลับ จำนวน 62 ฉบับ เป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ทั้งสิ้น 62 ฉบับ สอดคล้องกับ Aaker Kumar และ Day (2001) ได้นำเสนอว่าการส่งแบบสอบถามต้องมีอัตราตอบกลับอย่างน้อยร้อยละ 20 จึงจะถือว่ายอมรับได้ ผู้วิจัยจึงหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค Item-total Correlation พบว่า ข้อคำถาม จำนวน 35 ข้อ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.012 ถึง 0.753 และมีข้อคำถามไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 9 ข้อ ผู้วิจัยจึงทำการตัดข้อคำถามที่ไม่ผ่านเกณฑ์ออก คงเหลือข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 26 ข้อ ผู้วิจัยจึงทำการหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (Discriminant Power) อีกครั้ง พบว่า ข้อคำถาม จำนวน 26 ข้อ ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.395-0.756 และค่าความเชื่อมั่นทุกข้อคำถาม เท่ากับ 0.940 สอดคล้องกับ Nunnally และ Bernstein (1994) ได้นำเสนอว่าการทดสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อคำถามควรเกินกว่า 0.40 เป็นค่าที่ยอมรับได้ สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามให้กับประชากร โดยใช้วิธีการเลือกประชากร (Population) แบบเจาะจง (Purposive Selection) คือ ผู้ปฏิบัติงานด้านการตรวจสอบ จำนวน 1,960 ราย เมื่อครบกำหนดได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ทั้งสิ้น 461 ฉบับ เป็นอัตราผลการตอบกลับร้อยละ 23.52 ตามที่ Aaker Kumar และ Day (2001) ได้นำเสนอว่าการส่งแบบสอบถามต้องมีอัตราตอบกลับอย่างน้อยร้อยละ 20 จึงจะถือว่ายอมรับได้

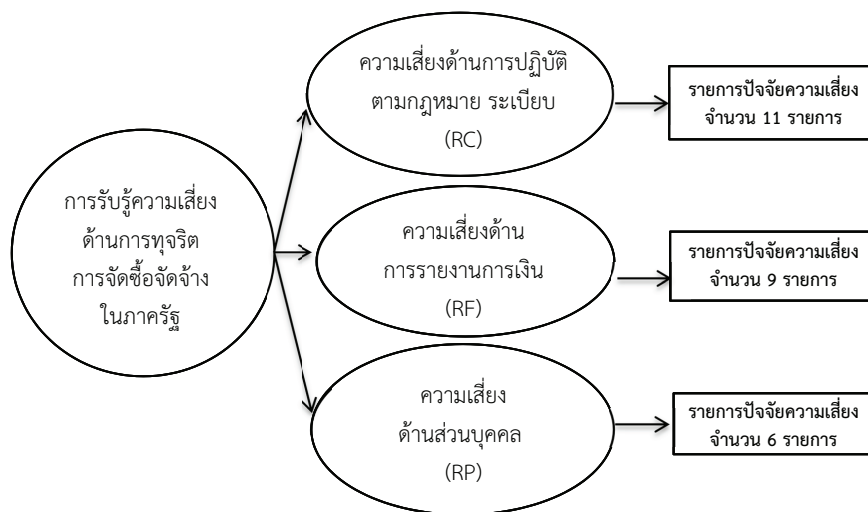
3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำตัวแปรของปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริต จำนวน 26 ปัจจัย มาจัดหมวดหมู่ด้วยการลดตัวแปร และจัดกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กัน ให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญ (Principal Component Analysis: PCA) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าตัวแปร 26 ตัวแปร สามารถสกัดองค์ประกอบของปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริตในภาครัฐได้ จำนวน 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ (RC) ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 11 ตัวแปร มีค่าไอเกน เท่ากับ 11.313 2) ความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF) ประกอบด้วย 9 ตัวแปรย่อย มีค่าไอเกน เท่ากับ 2.984 และ 3) ความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP) ประกอบด้วย 6 ตัวแปรย่อย มีค่าไอเกน เท่ากับ 1.529

จากข้อค้นพบงานวิจัยข้างต้น ยังไม่มีการวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าองค์ประกอบ จำนวน 3 องค์ประกอบนี้ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หรือไม่อย่างไร องค์ประกอบใดมีความสำคัญมากที่สุดในการพิจารณาความเสี่ยง ด้านการทุจริตในภาครัฐ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะ

ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ” ซึ่งประกอบด้วย ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ (RC) ความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF) ความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 26 ตัวแปร โดยนำผลสรุปจากการศึกษางานวิจัยข้างต้นกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อขยายขอบเขตของการศึกษางานวิจัยในครั้งนี้ ปรากฏตามภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

H_0 : โมเดลตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

H_1 : โมเดลตามสมมติฐานไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานด้านการตรวจสอบเกี่ยวกับตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ ดังรายละเอียดตารางที่ 3 ถึง 5

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้าง

ข้อ	ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ (RC)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1	ราคาวัสดุในการคำนวณราคากลางเกินราคาตามดัชนีราคาวัสดุก่อสร้างของกรมการค้าภายในหรือท้องถิ่น	3.65	1.12
2	การแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดราคากลางหรือแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดราคากลางที่ไม่เหมาะสม ไม่มีความรู้การประเมินราคา	3.69	.99
3	การบริหารจัดการภายในองค์กรขาดความโปร่งใส ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องร่วมกันปกปิด ซ่อนเร้น ข้อมูลที่เป็นนัยสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อการรับรู้ของสาธารณชน รวมถึงกระบวนการบริหารงบประมาณมีความไม่โปร่งใส ไม่สามารถตรวจสอบหรือค้นหาหลักฐานได้อย่างเพียงพอต่อการแสดงความคิดเห็นในรายงานของผู้สอบบัญชี	3.36	1.11
4	ระบบการบริหารจัดการขาดประสิทธิภาพ เช่น บทบาทความรับผิดชอบไม่ชัดเจน ไม่แบ่งแยกหน้าที่ออกเป็นสัดส่วน ระบบการควบคุมตรวจสอบ ติดตามกำกับดูแล	3.47	1.06
5	คณะกรรมการกำหนดราคากลางและผู้ที่เกี่ยวข้องขาดการแจ้งสาเหตุ หรือเหตุผลกรณีราคากลางแตกต่างกับราคาที่ชนะการประกวดราคามากถึงร้อยละ 15	3.73	1.02
6	การจัดทำแผนการทบทวน หรือติดตาม ระบบการควบคุมภายในที่ดีขององค์กร ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร	3.77	1.06
7	การระงับหรือยุติกิจกรรมที่มีระดับความเสี่ยงเกินกว่าจะยอมรับได้	3.67	1.03
8	การบริหารจัดการโครงการขาดประสิทธิภาพ พิจารณาข้อมูลไม่ครอบคลุม เช่น การนำผลลัพธ์หรือบทเรียนของโครงการในอดีตมากำหนดทิศทางของโครงการใหม่	3.91	1.02
9	การเผยแพร่ราคากลางและรายละเอียดการคำนวณราคากลางในระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐสำหรับงานจ้างก่อสร้างที่มีมูลค่าตั้งแต่ 500,000 ขึ้นไป	3.35	1.13
10	องค์กรขาดการมอบหมายหัวหน้างานในการติดตามหรือควบคุมการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น 1. เพื่อป้องกันเจ้าหน้าที่ทำการปกปิดปลอมแปลงหรือนำเสนอข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงในระบบสารสนเทศขององค์กรภาครัฐ 2. เพื่อตรวจสอบข้อมูลในระบบให้สอดคล้องกับเอกสารการดำเนินงานนั้น ๆ 3. เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่เกิดจากการเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญของภาครัฐ	3.48	1.07
11	การขาดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เช่น พนักงานในองค์กรมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกในการปฏิบัติงาน ประชาชนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารของการดำเนินงานภาครัฐขาดความรู้ เป็นต้น	3.54	1.07
โดยรวม		3.60	1.06

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ ด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ (RC) ประกอบด้วย 11 ตัวแปรย่อย มีค่าเฉลี่ย อยู่ระหว่าง 3.35-3.91 แสดงว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดว่าปัจจัยความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ ด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ (RC) ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง “การบริหารจัดการโครงการขาดประสิทธิภาพพิจารณาข้อมูลไม่ครอบคลุม เช่น การนำผลลัพธ์หรือบทเรียนของโครงการในอดีตมากำหนดทิศทางของโครงการใหม่” เป็นความเสี่ยงสำคัญอย่างยิ่งที่อาจนำมาสู่การไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการ อีกทั้งผลการวิเคราะห์ยังพบว่า การที่องค์กร “การจัดทำแผนการทบทวน หรือติดตาม ระบบการควบคุมภายในที่ดีขององค์กร ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร” ย่อมส่งผลทำให้องค์กรเผชิญกับความเสี่ยงได้อย่างง่ายดาย เนื่องจากความเสี่ยงการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ แทรกแซงอยู่ในทุกกระบวนการของการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบ

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้าง

ข้อ	ความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1	การไม่มีเอกสารแสดงรายละเอียดวิธีการคำนวณที่ได้มาซึ่งปริมาณงานและราคาต่อหน่วยประกอบการจัดทำราคากลางหรือกำหนดราคากลางไม่ตรงกับแบบรูปรายการของงานก่อสร้าง	3.92	1.08
2	การเบิกจ่าย การรับ การปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเงินไม่เป็นไปตามระเบียบ หรือปฏิบัติที่สื่อในการทุจริต เช่น 1. การรับเงินตามใบเสร็จในแต่ละวันไม่จัดทำหลักฐานการรับส่งเงินระหว่างกัน 2. ไม่ประทับตราจ่ายเงินแล้ว 3. ไม่ลงลายมือชื่อรับรองการจ่ายเงิน 4. ไม่ลงวัน เดือน ปี ไม่ระบุชื่อผู้จ่ายเงินตัวบรรจง 5. ไม่จัดทำทะเบียนคุมใบเสร็จรับเงิน 6. ไม่เจาะปุ๊บใบเสร็จหรือตราเลิกใช้ในกรณีที่ไม่ใช้ใบเสร็จฉบับนั้น ๆ 7. ไม่มีหลักฐานการจ่ายเงิน มีการแก้ไขเอกสารการจ่าย-การเบิกเงิน	3.77	1.13
3	มีการจัดซื้อพัสดุสูงกว่าราคามาตรฐานหรือราคาตลาด	3.74	1.14
4	การจัดทำสัญญาโดยกำหนดค่าปรับไม่เป็นไปตามระเบียบฯ หรือไม่สอดคล้องกับเอกสารประกวดราคากำหนด	3.80	1.04
5	การต่อสัญญาหรือขยายระยะเวลาโดยลดหรืองดค่าปรับ ไม่ถูกต้องตามระเบียบฯ หรือไม่มีเหตุอันสมควร	3.66	1.10
6	การคำนวณค่าปรับไม่ถูกต้อง หรือแจ้งสงวนสิทธิค่าปรับล่าช้า หรือไม่แจ้งสงวนสิทธิค่าปรับก่อนหมดอายุสัญญา ทำให้ราชการเสียสิทธิการเรียกค่าปรับ	3.62	1.21

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้าง (ต่อ)

ข้อ	ความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
7	การคำนวณราคากลางค่า Factor-F ระบบการจัดซื้อจัดจ้าง ไม่ถูกต้องไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ทำให้ราคากลางสูงกว่าตามมาตรฐานที่กำหนด	3.71	1.13
8	การดำเนินงานการจัดซื้อจัดจ้างเข้าข่ายลักษณะการแบ่งซื้อแบ่งจ่าย หลีกเลี่ยงการสอบราคาโดยแบ่งวงเงินจัดซื้อจัดจ้างเพื่อใช้วิธีตกลงราคา	3.75	1.19
9	การจัดทำข้อมูลในประกาศหรือประกวดราคาไม่เป็นไปตามแบบตัวอย่างที่กำหนด หรือกำหนดเงื่อนไขคุณสมบัติที่แสดงให้เห็นถึงการกีดกันการแข่งขัน	3.70	1.14
โดยรวม		3.74	1.13

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ ความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF) ประกอบด้วย 9 ตัวแปรย่อย มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.62-3.92 แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดว่าปัจจัยความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ ด้านความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF) อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่เกี่ยวกับ “การไม่มีเอกสารแสดงรายละเอียดวิธีการคำนวณที่ได้มาซึ่งปริมาณงานและราคาต่อหน่วยประกอบการจัดทำราคากลางหรือกำหนดราคากลางไม่ตรงกับรูปแบบรายการของงานก่อสร้าง” เป็นความเสี่ยงสำคัญอย่างยิ่งที่อาจนำมาสู่การทุจริตภายในองค์กร เนื่องจากวิธีการคำนวณที่ได้มาซึ่งปริมาณงานและราคาต่อหน่วยที่ใช้ในการประกอบการกำหนดราคากลางจะทำให้ทราบถึงราคาความเป็นจริง มีความสอดคล้องหรือเป็นไปทิศทางเดียวกันกับราคาตามท้องตลาดหรือไม่อย่างไร ราคาใดจะมีอัตราที่สูงกว่ากัน ซึ่งปัจจัยนี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงที่นำมาสู่การทุจริตการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นการเอื้อประโยชน์หรือมีผลประโยชน์ซึ่งกันและกันหรือที่เรียกว่า “การฮั้วประมูล” สอดคล้องกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการ “การจัดทำสัญญาโดยกำหนดค่าปรับไม่เป็นไปตามระเบียบฯ หรือไม่สอดคล้องกับเอกสารประกวดราคากำหนด” นับเป็นความเสี่ยงหนึ่งที่ควรให้ความสำคัญและกำหนดแนวทางในการยับยั้งสิ่งนี้อาจจะเกิดขึ้น

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้าง

ข้อ	ความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1	ผู้บริหารเคยประกอบอาชีพผู้รับเหมาหรือนักธุรกิจก่อนเข้ารับตำแหน่งทางการเมือง	3.66	1.00
2	มีแรงจูงใจทางด้านทรัพย์สินทั้งที่เป็นตัวเงิน เช่น เงินทอง ทรัพย์สินของทางราชการ หรือที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น โครงการประมูลของภาครัฐ เป็นต้น	3.42	.96
3	มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนักการเมือง และนักธุรกิจ เล่นพรรคเล่นพวกในองค์กร ความไม่เสมอภาค	3.46	.98
4	ไม่ได้กำหนดงบประมาณในการดำเนินแผนงาน/โครงการขององค์กร	3.66	1.01
5	ระบบการกำกับติดตามการทบทวนเชิงยุทธศาสตร์ไม่สม่ำเสมอ	3.66	1.00
6	นโยบายการควบคุมภายใน การจัดการความเสี่ยงไม่ได้เป็นการดำเนินงานในระดับองค์กร	3.34	1.00
โดยรวม		3.53	0.99

จากตารางที่ 5 พบว่า ปัจจัยความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ ความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP) ประกอบด้วย 6 ตัวแปรย่อย มีค่าเฉลี่ย อยู่ระหว่าง 3.42-3.66 แสดงว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดว่าปัจจัยความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ ด้านความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP) ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางและมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยที่เกี่ยวกับ “ผู้บริหารเคยประกอบอาชีพผู้รับเหมาหรือนักธุรกิจก่อนเข้ารับตำแหน่งทางการเมือง” การทุจริตการจัดซื้อจัดจ้าง ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับนักธุรกิจหรือนักการเมืองที่เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดอำนาจ หน้าที่ของการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐเพื่อให้ได้มาซึ่งการชนะการประมูลของโครงการภาครัฐ ดังนั้น การทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างมักจะเกี่ยวข้องกับทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลในการร่วมมือเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากโครงการภาครัฐ นับเป็นความเสี่ยงหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญและกำหนดแนวทางในการยับยั้งสิ่งนี้อาจจะเกิดขึ้น

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการรับรู้ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ

2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตัวแปรความคิดเห็นต่อการรับรู้ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้าง ในภาครัฐ มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ (RC) 2) ความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF) 3) ความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP) โดย

พิจารณาจากค่าสถิติที่คำนวณตามแนวคิดของ Byrne (2001) และ Hair Black Babin และ Anderson (2010) ประกอบด้วย 1) ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square (χ^2)) 2) จำนวนองศาอิสระ (df) 3) ค่านัยสำคัญทางสถิติ (p-value > 0.05) 4) อัตราส่วนระหว่างค่าสถิติไค-สแควร์กับจำนวนองศาอิสระ (χ^2/df) (< 3) 5) ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) (> 0.09) 6) ดัชนีวัดความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) (< 0.08) 7) ดัชนีความกลมกลืนเชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบฐาน (IFI) (> 0.90) 8) ดัชนีวัด ความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพันธ์ (CFI) (> 0.90)

เมื่อผู้วิจัยพบว่าโมเดลการรับรู้ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐในแต่ละด้านยังไม่มีผลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่คำนวณได้ข้างต้น (Joreskog & Sorbom, 1996) ผู้วิจัยดำเนินการปรับโมเดล (Model Modification) โดยพิจารณาจากคำแนะนำในการปรับพารามิเตอร์ในโมเดลด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล (Model Modification Indices: MI) ที่มีค่าพารามิเตอร์มากที่สุด ในการเลือกลดตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันบางตัวออกไป และใช้วิธีการเชื่อมเส้นลูกศร (Silpcharu, 2014) โดยยินยอมให้พ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นให้ค่าความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้จนกระทั่งค่าดัชนีความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงว่า โมเดลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หรืออีกนัยหนึ่งแบบจำลองการรับรู้ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐมีความสอดคล้องกับหลักฐานจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถแสดงผลการวิเคราะห์แต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

2.1.1 ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ (RC) โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้จำนวน 7 ตัวแปร ภายหลังการปรับโมเดล จำนวน 2 ครั้ง พบว่า ค่าสถิติที่คำนวณได้ ประกอบด้วย Chi-square (χ^2) = 16.423, df = 12, p-value = .173, χ^2/df = 1.369, GFI = .990, RMSEA = .028, IFI = .998, CFI = .998 ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์

2.1.2 ความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF) โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 6 ตัวแปร ภายหลังการปรับโมเดล จำนวน 2 ครั้ง พบว่า ค่าสถิติที่คำนวณได้ ประกอบด้วย ค่า Chi-square (χ^2) = 3.145, df = 7 p-value = .871, χ^2/df = .449, GFI = .998, RMSEA = 0.000, IFI = 1.004, CFI = 1.000 ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์

2.1.3 ความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP) โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 5 ตัวแปร ภายหลังการปรับโมเดล จำนวน 1 ครั้ง พบว่า ค่าสถิติที่คำนวณได้ ประกอบด้วย ค่า Chi-square (χ^2) = 6.997, df = 4 p-value = .136, χ^2/df = 1.749, GFI = .994, RMSEA = .040, IFI = .997, CFI = .997 ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์

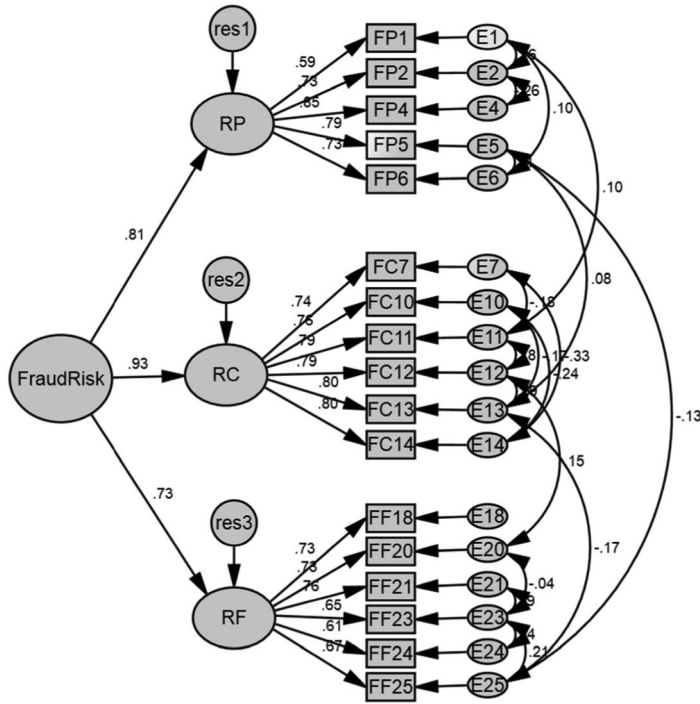
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Secondary Confirmatory Factor Analysis: SCFA)

เมื่อผู้วิจัยนำตัวแปรทั้ง 3 องค์ประกอบ โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 26 ตัวแปร มาวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของโมเดลการวัด (Measurement Model) เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้มีค่าน้ำหนักและความสำคัญมากน้อยเพียงใด (Angsuchot, 2018)

ภายหลังการปรับโมเดล จำนวน 20 ครั้ง พบว่า ค่าสถิติที่คำนวณได้ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ แสดงว่า โมเดลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หรืออีกนัยหนึ่งแบบจำลอง การรับรู้ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐมีความสอดคล้องกับหลักฐานจากการ ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 6 และภาพที่ 2

ตารางที่ 6 แสดงความสอดคล้องของโมเดลการรับรู้ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างใน ภาครัฐกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา (Arbuckle, 2011)	ค่าก่อนปรับโมเดล	การพิจารณา ก่อนปรับโมเดล	ค่าหลังปรับโมเดล	การพิจารณา หลังปรับโมเดล	อ้างอิง
ค่า Chi-square (χ^2)		298.575		118.45		
df		116		97		
Probability level	p-value > 0.05	.000	ไม่ผ่าน	.069	ผ่าน	Byrne (2001)
χ^2/df	< 3	2.574	ผ่าน	1.221	ผ่าน	
GFI	> 0.09	.929	ผ่าน	.970	ผ่าน	} Hair et al. (2010)
RMSEA	< 0.08	.058	ไม่ผ่าน	.022	ผ่าน	
IFI	> 0.90	.957	ผ่าน	.995	ผ่าน	
CFI	> 0.90	.957	ผ่าน	.995	ผ่าน	

Chi-square $\chi^2 = 118.45$, $df = 97$, $p\text{-value} = .069$, $\chi^2 / df = 1.221$, $GFI = .970$, $RMSEA = .022$, $IFI = .955$, $CFI = .995$

ภาพที่ 2 แสดงค่าการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (S-CFA) หลังปรับแต่งโมเดล

ผลการจัดลำดับความสำคัญของโมเดลการรับรู้ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้าง ในภาครัฐ จำนวน 3 องค์ประกอบ พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบทุกองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงจากมากไปหาน้อยคือ ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ (RC) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดเท่ากับ .93 นั้นแสดงให้เห็นได้ว่าความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบเป็นความเสี่ยงที่อยู่ในลำดับสูงสุดจาก 3 องค์ประกอบ รองลงมา ความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .81 และต่ำสุด ความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .73 ตามลำดับ

สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์และทดสอบสมมติฐานการวิจัย สรุปได้ว่าองค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดล ความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงยอมรับสมมติฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าโมเดลการวัดตัวแปรความเสี่ยงด้านการทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในภาครัฐ ประกอบด้วย ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ (RC) ความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP) และความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF) มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าสูงสุด ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ (RC) รองลงมา ความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP) และอันดับสุดท้าย ความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF) ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามลำดับองค์ประกอบ จากค่าสูงที่สุดมาจนถึงต่ำที่สุด ดังนี้

1. ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ (RC) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ที่กระทำความผิดส่วนใหญ่จะใช้อำนาจ ตำแหน่งและหน้าที่ของการปฏิบัติงาน ในทางบริหารไปในทางที่ผิดศีลธรรมและกฎหมายเพื่อการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบแก่ตนเองและบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง Ackerman (1999) Heidenheimer และคณะ (1989) Khan (1996) McMullen (1961) และ Nye (1967) ต่างมีความคิดเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการทุจริตเป็นพฤติกรรมการใช้ อำนาจและตำแหน่งในทางบริหารไปในทางที่ผิดศีลธรรมและกฎหมายเพื่อการแสวงหาประโยชน์โดย มิชอบแก่ตนเองและบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือเป็นการเอื้อประโยชน์กฎหมายไปในทางให้เกิดช่องว่าง การทุจริต Michael (1995) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ก่อให้เกิดการทุจริตคือปัจจัยในเชิงโครงสร้าง (Structural Factor) เนื่องจาก ระบบการควบคุมและการตรวจสอบการปฏิบัติงานเป็นส่วนงานหนึ่ง ของการบริหารงานโครงสร้างที่ดี หากนโยบายเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับระบบการควบคุมและการ ตรวจสอบไม่เข้มแข็ง อาจนำมาสู่ช่องว่างของโอกาสที่ทำให้บุคคลตัดสินใจกระทำหรือมีพฤติกรรม การทุจริต ดังนั้น การกำหนดโครงสร้างที่ดีจะช่วยลดความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมายและ ระเบียบที่ผิดไปจากมาตรฐานที่กำหนด ในขณะที่ Heywood (1997) เสนอว่า ระบบการแข่งขัน ทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเกิดการทุจริตทางการเมือง ซึ่งจะกระตุ้นให้หนักการเมือง หรือพรรคการเมืองต่าง ๆ มุ่งที่จะดำเนินการแสวงหารายได้ เพื่อนำมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการแข่งขัน ทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับ Sung (2002) อธิบายเพิ่มเติมว่าการแสวงหารายได้จะกระทำ ผ่านโดยการใช้หน่วยงานของรัฐและอำนาจหน้าที่ของทางราชการหรือผู้มีอำนาจในการแสวงหา ผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ

2. ความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP) การทุจริตไม่เพียงแค่มองถึงการหลีกเลี่ยงของการปฏิบัติงานตามกฎหมาย และระเบียบแต่เพียงอย่างเดียว แต่ประการที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการประเมินความเสี่ยงด้านพฤติกรรมของแต่ละบุคคล เนื่องจากการทุจริตไม่ได้เกิดขึ้นกับทุก ๆ คน แต่การทุจริตมักเกิดขึ้นจากกลุ่มบุคคลที่อาศัยช่องว่างของการขาดระบบการควบคุมภายในที่ดี อย่างไรก็ตามแม้จะมีระบบการควบคุมภายในที่ดีก็ตามหากบุคคลยังมีทัศนคติ (Attitude) หรือความคิด ความต้องการผลประโยชน์ส่วนตน การทุจริตก็ยังคงปรากฏขึ้นในองค์กร จากงานวิจัยของ Margit (2005) พบว่า “สาเหตุที่ทำให้บุคคลตัดสินใจกระทำการทุจริตเกิดจากความต้องการของมนุษย์ที่แสดงพฤติกรรมเชิงลบในการใช้ประโยชน์จากหน้าที่ปฏิบัติงานแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง โดยมองหน่วยงานเป็นสถานที่ประกอบธุรกิจ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกในเชิงการทุจริตยังถูกอธิบายด้วยแนวคิดและทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ตามลำดับขั้น (Need Theories) ของ Abraham (1970) ว่ามนุษย์ทุกคนต่างก็พยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อสู่จุดหมายของตนเองแต่เนื่องจากมนุษย์มีความคิดและทัศนคติที่แตกต่างกันออกไปทั้งในเชิงลบและเชิงบวกย่อมแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันมีความต้องการที่แตกต่างกันออกไป ทฤษฎีของ Maslow ยังสนับสนุนแนวคิดของ Sandholtz และ Koetzle (2000) อธิบายเพิ่มเติมว่า “การใช้ตำแหน่งหน้าที่การงานหรือใช้ทรัพยากรของรัฐไปในทางที่ผิดวัตถุประสงค์เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวก็เป็นการแสดงออกของพฤติกรรมและทัศนคติในเชิงลบที่มุ่งผลประโยชน์ต่อตนเองมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม” เพราะฉะนั้น พฤติกรรมข้างต้นจึงสามารถเปลี่ยนแปลงมนุษย์จากการเป็น “คนดี” กลายเป็น “คนไม่ดี” ในที่สุด (Cressey, 1953 : Moore, 2008) เช่นเดียวกันกับ Heidenheimer และคณะ (1989) Johnson (1996) Khan (1996) Milgram (2006) Nye (1967) Scott (1972) Shleifer และ Vishny (1986) เสนอความคิดว่า มนุษย์ที่มีทัศนคติหรือมุมมองที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยความเสี่ยงประการหนึ่งที่น่ามาสู่การกระทำการทุจริต อีกทั้งในบางสังคมยังให้ความยกย่องกับบุคคลที่มีความร่ำรวยโดยไม่คำนึงถึงของการได้มาซึ่งความร่ำรวยนั้น ๆ ในขณะที่ Goudie และ Stasavage (1977) เห็นว่าการทุจริตเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้นำทางการเมืองที่เป็นรัฐบาลและนักธุรกิจ ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เป็นการตอบสนองในรูปแบบของการติดสินบนเพื่อให้การเจรจาและการต่อรองในการดำเนินธุรกิจเกิดความสะดวกที่จะเอื้อผลประโยชน์ Alatas (1986) Berle และ Gardiner (1932) แสดงความเห็นที่สอดคล้องกับ Goudie และ Stasavage ว่าการทุจริต (Fraud) เป็นกระบวนการความร่วมมือของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในการดำเนินการทุจริตหรือเป็นการทุจริตของบุคคลที่อยู่ภายในกระบวนการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมสาธารณะ (Insider) ที่เป็นนำเอาข้อมูลที่รู้ล่วงหน้าไปใช้ในการเอาเปรียบคู่แข่งรายอื่น ๆ เพื่อให้ได้รับสิทธิต่าง ๆ ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องหรือที่เรียกว่า “การฮั้ว” โดยมักจะเกิดจาก 2 องค์ประกอบร่วมกัน คือ โอกาส (Opportunity) ในการทุจริตและแรงกดดันความกดดัน (Pressure) ให้ทำการทุจริตตามแนวคิดทฤษฎีตัวแทน-ตัวการ (Jensen & Meckling, 1978)

3. ความเสี่ยงด้านการรายงานการเงิน (RF) การทุจริตหรือการแสดงข้อมูลที่เกิดการปฏิบัติหน้าที่อาจเป็นสาเหตุ ที่สำคัญที่ทำให้ข้อมูลทางการเงินหรือการรายงานทางการเงินขัดต่อข้อเท็จจริงอย่างเป็นสาระสำคัญ ซึ่งสาระสำคัญในที่นี้อาจทำให้การจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควรเมื่อเทียบกับจำนวนเงินงบประมาณที่ลงทุน เช่นเดียวกันกับ Australian Prudential Regulation Authority (2006) กล่าวว่า ความเสี่ยงด้านปฏิบัติหน้าที่เป็นความเสี่ยงของการสูญเสียทางการเงินที่เกิดจากกระบวนการบริหารที่ไม่เกิดความคุ้มค่าเท่าที่ควร Clinton และคณะ (2014) Kraus และ Litzenberger (1973) Lasritad และคณะ (2015) Jensen Rittenberg (2013) Srivithaya (2015) และ Wright (2013) กล่าวว่า การปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะของการกำหนดเงื่อนไข การละเว้น การละเลย การหลีกเลี่ยงการจัดทำ หรือการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับด้านงบประมาณที่ขัดหรือบิดเบือนไปจากความเป็นจริงหรือมาตรฐาน กฎหมายระเบียบที่แสดงหรือสื่อไปในทางการแสวงหาผลประโยชน์ต่อตนเองจะส่งผลต่อความความไม่โปร่งใสในการปฏิบัติงานทางการเงินบัญชีด้านมาตรฐานและความเชื่อถือทางการเงินที่ส่งผลต่อ ความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพรายงานทางการเงิน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัยนี้ทำให้ผู้เขียนได้ข้อสรุปยืนยันอย่างสมเหตุและสมผลในการวิเคราะห์ทางสถิติขององค์ประกอบความเสี่ยงด้านการทุจริตในภาครัฐ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ (RC) ความเสี่ยงด้านการรายงานทางการเงิน (RF) และความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล (RP) ซึ่งข้อสรุปข้างต้น ทำให้ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ว่า ผู้บริหารภาครัฐและทุกคนภายในองค์กรควรให้ความสำคัญและตระหนักถึงการจัดให้มีระบบการควบคุมภายในที่ดี ตลอดจนมีการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ เนื่องจากระบบการควบคุมภายในที่ดีจะสามารถช่วยลดความเสี่ยงของช่องว่างและโอกาสที่จะเกิดการทุจริตภายในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสี่ยงที่เกิดจากการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบ (RC) เช่น “การบริหารจัดการโครงการขาดประสิทธิภาพ มีการพิจารณาข้อมูลไม่ครอบคลุม หรือไม่มีการนำผลลัพธ์หรือบทเรียนของโครงการในอดีตมา กำหนดทิศทางของโครงการใหม่” และ “ไม่มีการจัดทำแผนการทบทวนหรือติดตามระบบการควบคุมภายในที่ดีขององค์กร” สองปัจจัยนี้ล้วนเป็นความเสี่ยงที่นำไปสู่ช่องว่างและโอกาสของการทุจริตภายในองค์กร ดังนั้น ข้อเสนอแนะวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่จะให้ผู้บริหารและทุกคนภายในองค์กรตระหนักและให้ความสำคัญของระบบการควบคุมภายใน โดยเฉพาะการประเมินความเสี่ยงด้านการทุจริต (Fraud Risk Assessment) แม้ว่าระบบการควบคุมภายในจะไม่สามารถลดความเสี่ยง

หรือการทุจริตได้หมดสิ้นภายในระยะเวลาสั้น ๆ แต่การมีระบบการควบคุมภายในที่ดีจะช่วยเป็นเกราะป้องกันกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้องค์กรไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด หรือช่วยลดความเสี่ยงที่อาจนำมาสู่มูลค่าความเสียหายให้แก่องค์กรได้

2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในอนาคตควรนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ปฏิบัติงาน ด้านการตรวจสอบอื่น ๆ ที่มีใช้เป็นหน่วยงานภาครัฐ หรือศึกษากับหน่วยงานอื่น ๆ ของภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ผลการศึกษได้ข้อมูลที่เป็นเชิงลึกและครอบคลุมในทุก ๆ ประเด็น ที่จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางการต่อต้านการทุจริตภายในองค์กร อีกทั้งควรมีการใช้วิธีการดำเนินงานวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแปรของปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการทุจริตจากกรณีศึกษาต่าง ๆ เช่น คำพิพากษาศาลจากระบบสืบค้นคำพิพากษา ซึ่งจะทำงานวิจัยในอนาคต ได้ผลลัพธ์ทั้งที่เป็นข้อมูลจากงานวิจัย และข้อมูลปรากฏการณ์ตามสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง แต่อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้ยังได้ข้อค้นพบเพิ่มเติมของปัจจัยความเสี่ยงที่อาจนำไปสู่การทุจริต คือ “ความเสี่ยงด้านส่วนบุคคล” ดังนั้น การศึกษางานวิจัยในอนาคตควรมีการนำปัจจัยนี้ไปศึกษาเพิ่มเติมถึงทัศนคติหรือพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจนำไปสู่ความเสี่ยงด้านการทุจริตเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของบทความวิจัยนี้ ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก **รศ.ดร. ศศิวิมล มีอำพล รศ.ดร.พรพนนิภา รอดวรรณะ ผศ.ดร.ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์ และ ดร. มนตรี ช่วยชู** คุณค่าและประโยชน์จากบทความวิจัยนี้ นักศึกษาขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบูรพาจารย์ ซึ่งเป็นผู้มีพระคุณที่มีส่วนทำให้ประสบความสำเร็จ และสามารถนำความรู้ไปพัฒนาการทำงานให้ดียิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อตนเองสังคม และประเทศชาติสืบไป

References

- Aaker, D. A., Kumar, V., & Day, G. S. (2001). *Marketing research*. New York: John Wiley and Sons.
- Abraham, M. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper and Row Publishers.
- Ackerman, R. (1999). *Corruption and government: Causes, Consequences and reform*. New York: Cambridge University Press, 91-110.
- Alatas, S. H. (1986). *The problem of corruption*. Singapore: Donald Moore Press Ltd.
- Albrecht, W. S., Albrecht, C. C, Albrecht C. O., & Zimbelman, M. F. (2009). *Fraud examination (3rd Ed.)*. South Western: Cengage Learning.
- Angsuchot, S. (2018). The use of factor analysis for instrument development in behavioral sciences. *Sripatum Review of Humanities and Social Sciences*, 15(1), 125-135. (in Thai)
- Arbuckle, J. L. (2011). *AMOS 20.0 users guide*. Crawfordville, FL: Amos Development Corporation.
- Association of Certified Fraud Examiners (ACFE). (2010). *Report to the nation on occupational fraud & abuse*.
- Australian Prudential Regulation Authority (APRA). (2006). Prudential practice guide: GPG 230-Operational risk. [online] [https://www.apra.gov.au/sites/default/files/Prudential-Practice-Guide-GPG-230-retrieved on 25 March 2019](https://www.apra.gov.au/sites/default/files/Prudential-Practice-Guide-GPG-230-retrieved%20on%2025%20March%202019). (in Thai)
- Bayley, D. H. (1966). The effects corruption in a developing nation. *Western Political Quarterly*, 19(4), 19-32.
- Berle, A., & Gardiner, C. (1932). *The modern corporation and private property*. New York: Macmillan Publishing Co.
- Byrne, B. M. (2001). *Structural Equation Modeling with AMOS: Basic concepts, Application, and Programming*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Clinton, S. B., Pinello, A. S., & Skaife, H. A. (2014). The implications of ineffective internal control and sox 404 reporting for financial analysts. *Journal of Accounting and Public Policy*, 33(4), 303-327.
- Cressey, D. R. (1953). *Other people's money*. New Jersey: Patterson Smith.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Los Angeles: SAGE Publication, Inc.

- Daniela, P., & Attila, T. (2013). Internal audit versus internal control and coaching. *Procardia Economics and Finance*, 6, 694-702.
- Doody, H. (2009). *Fraud risk management: A guide to good practice*. London, England: Chartered Institute of Management Accountants.
- Goudie, A. W., & Stasavage, D. (1977). Corruption: The Issues. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). Technical, 122.
- Habib, A., & Hossain, M. (2013). CEO/CFO Characteristics and financial reporting quality: A review. *Research in Accounting Regulation*, 25(1), 88-100.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. (7th ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Heidenheimer, A. J., Arnold J., Johnston M., & Levine V. T. (1989). *Political corruption: A handbook*. New Brunswick and Oxford: Transaction Publishers.
- Hesse-Biber, S. N. (2010). *Mixed methods research: Merging theory with practice*. New York, NY: Guilford.
- Heywood, P. M. (1997). Political corruption: Problems and perspectives. *Political Studies*, 45(3), 417-35.
- Hopwood, W. S., Leiner, J. J., & Young, G. R. (2009). *Forensic accounting and fraud examination*. (20th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Jensen, C., & Meckling, H. (1978). Can the corporation survive?. *Financial Analysts Journal*, 3(1), 31-37.
- Johnson, M. (1996). The search for definition: The vitality of politics and the issue of corruption. *International Social Science Journal*, 149(3), 321-335.
- Joint, N. (2007). Applying general risk management principles to library administration. *Library Review*, 56(7), 543-551
- Joreskog, K. G., & Sorbom, D. (1996). *LISREL 8: User's reference guide*. Chicago, IL: Scientific Software International.
- Kenneth J., & Thomas M. (1992). I seen my opportunities and I took'em: Political corruption in the American States. *Journal of Politics* 54(1), 135-55.
- Khan, M. (1996). The efficiency implications of corruption. *Journal of International Development*, 8(5), 683-696.

- Khan, M., & Jomo, K. S. (2000). *Rent, Rent - seeking and economic development: Theory and evidence in Asia*. Singapore: Cambridge University.
- Klitgaard, R. (1988). *Controlling corruption*. Berkly CA: University of California.
- Kraus, A., & Litzenberger, R. H. (1973) A state-reference model of optimal financial leverage. *The Journal of Finance*, 28(4), 911-922.
- Lamoureux, M. (2013). *Internal controls handbook: The power sector and NERC compliance*. North Charleston: Create Space Independent Publishing Platform.
- Lasritad, K., Muenthaisong, K., & Janjarasjit, S. (2015). Effects of accounting practice transparency on financial reporting quality of municipality in the northeast Thailand. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 34(4), 252-260.
- Leff, N. H. (1964). Economic development through bureaucratic corruption. *American Behavioral Scientist*, 8(3), 8-14.
- Likert, R. (1932). *A Technique for the measurement of attitude*. Arch. Psychol.
- Margit, T. (2005). The development of stable party support: electoral dynamics in post-communist europe. *American Journal of Political Science*, 49 (2), 283-298.
- McMullan, M. (1961). *The politics of corruption-explaining corruption*. UK: Edward Elgar Published.
- Meier, K. J., & Thomas M. H. (1992). I seen my opportunities and I took 'em: Political corruption in the American States. *Journal of Politics* 54(1), 135-55.
- Michael, J. (1995). *The Search for Definitions: The Vitality of Politics and the Issue of Corruption*. USA: Colgate University.
- Michalko J., Malpas, C., & Arcolio, A. (2010). Research libraries, risk and systemic change. [online] <http://www.oclc.org/research/publications/library/2010/2010-01.pdf> retrieved on 25 March 2019.
- Milgram, S. (2006). Human behavior, trust, and corruption. In *Research on Corruption and Its Control*, 15. Washington: The World Bank.
- Moore, C. (2008). Moral disengagement in processes of organizational corruption. *Journal of Business Ethics*, 80(1), 129-139.
- Naruedomkul, P., & Rodwanna, P. (2015). Employee fraud in the organization. *Chulalongkorn Business Review*, 33(130), 5. (inThai).

- Nimitmongkol, M. (2011). Corruption: Case study of state-owned enterprises in Thailand (Dissertation of Doctor of Good Governance Development). Bangkok: Graduate School, Chandrakasem Rajabhat University. (in Thai)
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory*. New York.
- Nye, J. S. (1967). Corruption and political development: A cost-benefit analysis. *American Political Science Review*, 61, 417-427.
- Pongpaew, P. (2001). Thai corruption index: creating and checking damage, Bangkok: Office of the National Anti-Corruption commission Thailand. (NACC) (in Thai)
- Ploypatrapinyo, C. (2012). Conducive factors to corruption of personals under the mistry of education. *Journal of Educational Administration Silpakorn University*, 2(2), 9-18. (in Thai).
- Rittenberg, L. E. (2013). *COSO Internal control-integrated framework: turning principles into positive action*. Altamonte Springs, Florida: The Institute for Internal Auditors Research Foundation.
- Robert, W. (2000). Explaining Corruption. The Politics of Corruption 1 Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2, 49-60.
- Sandholtz, W., & Koetzle, W. (2000). Accounting for corruption: Economic, democracy, and trade. *International Studies Quarterly* 44(1), 31-50.
- Scott, C. J. (1972). Patron-client polities and political change in southeast asia. *The American Political Science Review*. 66, 91-113.
- Serirangsan, T. (2010). *Ethics of Thai politicians, conflict of the corruption, problem, cause, effect and solutions*. (2th ed.). Bangkok: Saitarn. (in Thai)
- Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1986). Large shareholders and corporate control. *Journal of Political Economy*, 94, 461-488.
- Silpcharu, T. (2014). *Research and data analysis by SPSS*. Bangkok: VNT interprint. Co., Ltd. (in Thai)
- Singleton, T. W., Singleton, A., Bologna, J., & Lindquist, R. (2006). *Fraud auditing and forensic accounting*. (3rd ed.). NJ: John Wiley & Sons, New York: John Ins.

ปิยาภิศักดิ์ เจียรสุคนธ์ สุรีย์ โปษกรณัญญ ศศิวิมล มีอำพล และพรพนนิภา รอดวรธรรมะ / การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของ....

Srivithaya, S. (2015). The rule of law and the reconciliation by buddhist ways in Thai society. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(2), 20-29.

Sung, H. E. (2002). A convergence approach to the analysis of political corruption: A cross national study. *Journal Crime, Law and Social Change*. 38(2), 137-160.

The State Audit Office of the Kingdom of Thailand. (2018). Audit report. [online] <https://www.audit.go.th/th/report/audit> retrieved on 25 March 2019. (in Thai)

The Office of the National Anti-Corruption Commission. (COSO) (2013). *Anti-Policy Corruption for People*. Nonthaburi: Rungsilp Printing Co., Ltd., (in Thai)

Van Roy, E. (1970). *On the theory of corruption*. Economic Development and Cultural Change, XIX : 86-110.

Wright, R. A. (2013). *The internal auditor's guide to risk assessment*. Altamonte Springs, Florida: The Institute for Internal Auditors Research Foundation.

Yavaprabhas, S. (2001). Corruption: Corruption and position trading in government officials, Bangkok: Office of the Civil Service Commission (OCSC). (in Thai)